

Meer dan 10.000 vrijwillige waarnemers, een uniek meetinstrument

COLU MN

De vrijwilligers die aan de basis van data staan, waarop ons natuurbeleid mede wordt gebaseerd, mogen best eens als 'uniek wetenschappelijk instrument' worden geroemd...

Ir. H.J.G.A. Limpens

Bureau van de Zoogdiervereniging Mercator III -
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
herman.limpens@zoogdiervereniging.nl

In de gangbare nieuwsmedia is vrijwel geen aandacht voor één van de meest unieke en magnifieke 'wetenschappelijke onderzoeksinstrumenten' die we hebben in Nederland: de meer dan 10.000 goed geschoolde en gemotiveerde vrijwillige waarnemers van alle organisaties binnen het netwerk SoortenNL. In veel buurlanden kunnen ze daar alleen maar van dromen. Alleen Nederland heeft zo'n samenwerkingsverband.

Uit een hele serie noem ik twee recente voorbeelden die dit gebrek aan aandacht illustreren:

Voorbeeld 1. Veel aandacht was er in de media voor het Nature artikel van de Radboud Universiteit samen met SOVON over de achteruitgang van vogels in samenhang met gifstoffen (Hallmann et al., 2014), met name veel discussie over de statistiek. In de verschillende kranten was er niet of nauwelijks aandacht voor het feit dat dit soort werk alleen mogelijk is, doordat in dit geval SOVON met zijn netwerk aan gestandaardiseerd werkende vrijwilligers uit al die lokale vogelwerkgroepen in den lande de data kon leveren, waardoor zo'n analyse überhaupt mogelijk is.

Voorbeeld 2. In augustus 2014 was over het voorzichtig herstel van de biodiversiteit in Nederland een persbericht van CBS uit gegaan. Hierin stond duidelijk vermeld dat de data waarop die trendberekeningen waren gebaseerd van de vrijwilligersorganisaties kwamen. Redelijke aandacht in kranten en op de radio. De bron van de data was niet doorgedrongen.

Heel veel gegevens over de natuur in Nederland, zoals het voorkomen van soorten, hun aantallen, of ze ergens overwinteren, kramen, broeden, voedsel verzamelen, verpoppen enzovoorts, worden verzameld door een grote groep vrijwilligers van de 'soorten-organisaties' in Nederland. Dat zijn naast SOVON DE ZOOGDIERVERENIGING, RAVON, FLORON, DE VLINDERSTICHTING, TINEA, ANEMOON, BLWG, EIS-NL, NMV.

Deze waarnemers zijn zeer deskundig in het opsporen en determineren van al die verschillende soorten. In feite hebben ze vaak meer dan professionele vaardigheden voor de soorten(groep) waarin ze gespecialiseerd zijn. De vrijwilliger weet hoe hij/zij moet waarnemen, op welk moment bij welk weertype op welke plek. Dit is een in Nederland gedurende de laatste 50 jaar, en soms van nog langer, opgebouwd uniek meetinstrument.

Sterrenkundigen werken met radiotelescopen, milieukundigen van RIVM en universiteiten met stationaire en via auto's rondgereden snuffelpalen. Als hun data verzameld zijn, moeten ze die interpreteren, zonder dat ze feedback op de verwerking krijgen van hun onderzoeksinstrument.

Vrijwilligers zijn telescopen of snuffelpalen die niet alleen waarnemen, maar ook meedenken over de analyse: als wij, als onderzoekers, data op een kaart zetten met de meest eenvoudige bewerking, dan krijgen we meteen feedback: "die waarneming ontbreekt, of moet juist weg".

Als we modelleren en op basis van data de lege gebieden invullen, zoals de collega's met de snuffelpalen dat ook doen, dan komt er in ons geval meteen commentaar van sommige van de waarnemers: "hé, die samenhang die je daar gebruikt voor het model, klopt wellicht in dat landschap, onder die omstandigheden, maar niet daar, op die locatie of onder die omstandigheden." Snuffelpalen zwijgen.

Probeer je voor te stellen wat voor een geweldig instrument je mag gebruiken, als er op een bepaalde dag tientallen, honderden en soms duizenden mensen met een gestandaardiseerde vaardigheid en aanpak het veld in gaan en de waarnemingen daarna snel via portals uploaden. Bedenk wat het gekost heeft dat instrument te bouwen.

Er wordt door de organisaties van de VOFF voortdurend veel werk gestopt in werven van nieuwe vrijwilligers en in het opleiden, begeleiden, bijscholen, toetsen van trefkansen en standaardiseren van hun waarneemmethoden. Bedenk dat, nu veel verantwoordelijkheid voor natuur en ook de budgetten zijn en worden overgeheveld naar de provincies, juist ook de landelijke vrijwilligersnetwerken dit continue onderhoud nodig hebben. Mijn stelling is dat soortgericht maatwerk in de provincie of bij NATURA2000 sites niet kan zonder de voortdurende methodische innovatie in de landelijke netwerken. En dat de vrijwilligers die aan de basis van de data staan best eens als 'uniek wetenschappelijk meetinstrument' mogen worden geroemd in de media.

Literatuur
Hallmann, C.A., R.P.B. Foppen, C.A.M. van Turnhout, H. de Kroon & E. Jongejans, 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. Nature 511: 341–343.

Telproject Sovon
(foto: Peter Eekelder).

den mensen met een gestandaardiseerde vaardigheid en aanpak het veld in gaan en de waarnemingen daarna snel via portals uploaden. Bedenk wat het gekost heeft dat instrument te bouwen.

Er wordt door de organisaties van de VOFF voortdurend veel werk gestopt in werven van nieuwe vrijwilligers en in het opleiden, begeleiden, bijscholen, toetsen van trefkansen en standaardiseren van hun waarneemmethoden. Bedenk dat, nu veel verantwoordelijkheid voor natuur en ook de budgetten zijn en worden overgeheveld naar de provincies, juist ook de landelijke vrijwilligersnetwerken dit continue onderhoud nodig hebben. Mijn stelling is dat soortgericht maatwerk in de provincie of bij NATURA2000 sites niet kan zonder de voortdurende methodische innovatie in de landelijke netwerken. En dat de vrijwilligers die aan de basis van de data staan best eens als 'uniek wetenschappelijk meetinstrument' mogen worden geroemd in de media.

Literatuur

Hallmann, C.A., R.P.B. Foppen, C.A.M. van Turnhout, H. de Kroon & E. Jongejans, 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. Nature 511: 341–343.